

3. *Беньямин В.* Париж – столица XIX века / В. Беньямин; [Пер. с нем. С. Ромашко] // Историко-философский ежегодник – М.: Ad Marginem, 1991. – 96 с.
4. *Вебер М.* Город / М. Вебера; [Пер. с нем. М.И. Левиной]. – М.: Юрист, 1994. – С. 447–456.
5. *Вебер М.* Социальные причины упадка античной культуры / М. Вебер; [Пер. с нем. Е.С. Петрушевской]. – М.: Прогресс, 1994. – С. 447–466.
6. *Зиммель Г.* Большие города и духовная жизнь / Г. Зиммель. – М.: Логос, 2002. – № 3–4 – С. 20–48.
7. *Зомбарт В.* Буржуа / В. Зомбарт; [Пер. с нем. А.П.Юшкевича]. – М.: Наука, 1994. – 443 с.
8. *Каган М.С.* История культуры Петербурга / М.С. Каган, Е. Кайсаров. – СПб.: Издательство СПбГУП, 2008. – 320 с.
9. *Каган М.С.* Философия культуры / М.С. Каган– СПб.: Наука, 1996. – 440 с.
10. *Харви Д.* Городской опыт / Д. Харви; [Пер. з англ. В.В. Вагина]. – Київ: Наука, 1989. – 309 с.

A n n o t a t i o n

T. Myasyura stages of becoming a city in western type culture. Article dedicated to the research stages of the city as a cultural phenomenon in the context of Western civilization. It is argued that cultural and historical dynamics of urban culture correlates with stages of the modernization of Western culture.

Keyword: city, urban culture, a western type of culture.

Русаков С.С.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПОПУЛЯРНА КУЛЬТУРА РУБЕЖУ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ: СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається популярна культура рубежу ХХ-ХХІ ст. і її вплив на трансформацію категоріальних рамок філософії, її звернення до реальних життєво-практичних завдань. Новий тип культури активно стимулює інтелектуальний процес і насичений філософськими роздумами, розуміння яких сприятиме досягненню сучасних процесів.

Ключові слова: популярна культура, філософія, поп-філософування, картина світу, світогляд.

Сьогодні актуальним питанням популярної культури є зближення філософії з життям. Воно реалізується у різних напрямках. Один з них – подолання вузькості філософського підходу, який ґрунтується виключно на даних науки, шляхом включення в нього практично-духовних форм освоєння світу. При цій орієнтації дослідження на перше місце виходять такі явища як життя, повсякденність, буденна свідомість, мистецтво, цінності.

Мета статті – розгляд основних філософських тенденцій в творах популярної культури і огляд сучасних наукових досліджень з даної теми.

Твори популярної культури виражають сутнісні тенденції у світорозумінні людини та в той же час самі формують культуру, ціннісні орієнтації. У подальшому аналіз

популярної культури ми будемо проводити спираючись на те, що новий тип культури звертає увагу на такі форми і засоби, які ігнорувались попередньою культурною традицією. Серед них виділимо наступні: простір для переосмислення смислів та досвіду, езотерику як вираження нового типу світосприйняття, римейк як деконструкцію загальнолюдських смислів тощо. Застосовуючи прийоми інтерактивних практик, візуалізації, розваги, абсурду тощо сучасна людина здатна досягти буття і є вільною у власному вираженні думок. Важливою, на нашу думку, позицією популярної культури є те, що вона дозволяє використовувати все перераховане вище не застосовуючи усталені схеми, стереотипні моделі, зразки, тому вона є відкритою для нових концепцій.

Популярна культура здобула більш різноманітні форми самоствердження та доказ цінності власного буття. Яскравим прикладом даної тези є твір Умберто Еко «Ім'я троянди», з якого почалося єднання інтелектуальної прози з популярною літературою. Важливою ознакою цього роману є те, що кожен читач має можливість знайти щось для себе: для широкої аудиторії роман постане складно побудованим детективом в історичних декораціях, для дещо вужчої – історичний роман з множиною унікальних відомостей про епоху і частково декоративним детективним сюжетом, для ще вужчої – філософсько-культурологічний роздум про відмінність середньовічного світогляду від сучасного, про природу і призначення літератури, її співвідношення з релігією, їх місце в історії людства тощо.

У. Еко не випадково для створення багаторівневого твору активно використовує спрощені художні моделі. Це надає можливість працювати з буденною свідомістю людини. Популярна культура, вбираючи в себе цінності постмодернізму, спрямована на аналіз, переосмислення, переробки усього того, що напрацьовано людством.

Яскравим прикладом взаємодії популярної культури з філософією у художньому творі в ХХ ст. є роман «Мобі Дік» Мелвіла, де автор акумулював різноманітні естетичні об'єкти – тривіального характеру з демонічним началом, грубими жартами стосовно «метеоризму у шлунку та протизаплідних засобів» і трансцендентального характеру, що вражає глибинним проникненням в саму сутність людського існування [8,69].

Розглядаючи сучасні філософські дослідження популярної культури, то вони стали можливими і є затребуваними на думку К. Шапінської завдяки методології Cultural Studies як підходу до аналізу культури [11].

В США на початку 2000-х рр. засновано книжкову серію під назвою «Філософія і популярна культура» («Philosophy and Pop Culture Series»), в якій вже видано понад сімдесят книжок на різні теми – починаючи від мультфільмів і закінчуючи гаджетами. Американські професори зізнаються, що їм буває складно привернути увагу студентів, тому вони часто ілюструють свої тези за допомогою феноменів популярної культури, будь це «Сімпсони» чи «Матриця».

На заняттях і в роботі зі студентами популярна культура може бути використана по-різному. Існує як мінімум три типи відносин філософії і популярної культури:

- у популярній культурі вже закладені певні філософські ідеї, наявність яких студентам можна продемонструвати;
- популярна культура часто і легко може стати ілюстрацією певних ідей і тез;
- в предмети популярної культури викладачі можуть «вписати» певні ідеї [6].

Книжкова серія «Філософія і популярна культура» видається за редакцією Вільяма Ірвіна і почалась з видання «South Park і філософія», яке одразу набуло розголосу і отримало багато різноманітних оцінок як від читачів, так і від критиків. Книжки цієї серії є збірками різних статей, які мають різне ставлення до теми, яка підіймається: дехто є її прихильником, а дехто просто аналізує тексти, залишаючись об'єктивним і не вкладаючи особистих симпатій в свою оцінку.

Зауважимо, що лише невелика кількість книжок перекладені і видані на теренах СНД. Однією з перших книжок у Росії, які видано в рамках проекту стала «„Сімпсони” і філософія», назву якої було перекладено наступним чином: «„Сімпсони” як філософія». До речі, навіть назви книжкової серії перекладено як «Філософія поп-культури» та просто «Маскульт», що, на нашу думку, змінює зміст і концепцію даної серії.

У книжках серії «Philosophy and Pop Culture Series» розглядаються численні твори сучасної культури, тому вони є ефективними для початкового знайомства з філософією крізь призму популярної культури. Есе і статті, які входять у книжки написані на різних рівнях, проте будуть цікавими всім, хто цікавиться філософією і, наприклад, мультфільмами «Сімпсони» чи «Південний парк». Написані американськими професорами вони орієнтовані на молодь для популяризації не найцікавішої, на думку більшості представників сучасного суспільства, навчальної дисципліни шляхом пошуку філософських концепцій в творах популярної культури. Зазначимо, що автори не прирівнюють, наприклад, мультсеріал «Сімпсони» з попередніми творами, які увійшли до світової скарбниці культури. Тим не менш, мультсеріал, «досить глибокий і, поза сумнівом, достатньо забавний, щоб привернути серйозну увагу. Крім того, його популярність означає, що ми можемо використати "Сімпсонів" як ілюстрацію традиційних філософських проблем для того, щоб ефективно притягнути читачів, що знаходяться поза академічною сферою» [99, 8].

Книжки серії «Популярна культура і філософія» підкреслюють філософське значення тих або інших творів сучасної культури. «Це не «Філософія Сімпсонів» або «Сімпсони як філософія», – пишуть упорядники книжки, – це «Сімпсони» і філософія» [9, 9].

«Деякі із зібраних в книзі есе є роздумами вчених про шоу, яке їм подобається і яке, на їх думку, зачіпає той або інший філософський аспект. Так, Деніел Барвик кидає свій погляд на скупого буркотуна містера Бернса, щоб визначити, чи можемо ми, вивчивши корені його нещастя, дізнатися що-небудь про природу щастя. Інші вивчають думку філософа, звертаючись до одного з персонажів. Наприклад, Марк Конрад ставить питання, чи може заперечення традиційної моралі Фрідріхом Ніцше виправдати погану поведінку Барта? Треті використовують мультфільм як інструмент для розвитку філософської теми доступним для неспеціаліста (освіченої людини, яка цікавиться філософськими проблемами, але не заробляє ними на життя) чином. Так, Джон Холт досліджує "спрінгфільдське лицемірство", щоб з'ясувати, чи завжди лицемірство неестичне» [9, 9].

Другою книжкою оригінального американського проекту стала рефлексія стосовно творчості музичного гурту «Metallica». У збірці «Metallica і філософія» представлені ідеї мислителів різних епох і шкіл: від Аристотеля і Платона до Ж.-П. Сартра і М. Гайдеггера, які автори знайшли у творчості відомого гурту. На думку авторів найбільше розвивались

і інтерпретувались музикантами ідеї екзистенціалістів. Даній проблематиці присвячено найбільшу кількість статей, які утворили окрему частину під назвою «Екзистенція. Metallica і екзистенціалізм» [7]. Зауважимо, що дане видання російською мовою не перекладено. Проте російською мовою перекладено збірку «Володар перснів» як філософія», яку присвячено розгляду трилогії англійського письменника Дж. Толкіна і який породив ряд нових феноменів в культурі. Твори письменника здійснили великий вплив на світову культуру ХХ та ХХІ ст. – вони неодноразово адаптовані для кіно, мультиплікації, аудіоп'єс, театральної сцени, комп'ютерних ігор. Вони лягли в основу концептуальних альбомів, ілюстрацій, коміксів. В літературі було створено велику кількість наслідувань книжкам, їх продовжень чи антитез.

У передмові «Володар перснів» як філософія» упорядники одразу зазначили про статус і роль Толкіна як філософа: «Звичайно, сам Толкін був професором англосаксонського в Оксфорді, а не професійним філософом. Однак у своїй галузі він був провідним вченим і товаришував з багатьма інтелектуалами того часу, наприклад, з Клайвом Люїсом, Оуеном Барфільдом... Більш того, як прибічник римського католицизму, його цікавили вічні філософські питання про боротьбу добра і зла, про долю і волю, про свідомість і тіло, життя після смерті, служіння природі. Всі ці та багато інших філософських питань підіймаються в творі Толкіна і досліджуються в даній збірці» [1, 11].

В оригінальній англійській книжковій серії також були видані наступні збірки: «Володар кілець і філософія», «Зоряні війни і філософія», «Бітлз і філософія», «iPod і філософія», «Facebook і філософія» та ін. Бачимо, що автори цієї серії активно підіймають теми сучасної культури без обмежень.

Видання серії «Популярна культура і філософія» не є єдиними в цьому просторі досліджень. Виділимо також книжку Девіда Бегета «Філософія Гаррі Поттера. Якби Аристотель навчався б в Хогвартсі».

Книжка проілюстрована багатьма прикладами, що дозволяє широкій аудиторії познайомитись з деякими розділами філософії на матеріалі відомої історії про пригоди юного чарівника. У книжці провідні американські професори проводять комплексний аналіз творів Джоан Роулінг з точки зору етики, релігії, моралі, посилаючись на твори таких відомих філософів як Аристотель, Іммануїл Кант, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель, Альбер Камю та ін.

Статті в книжці об'єднані в глави, які носять назви чотирьох факультетів школи Хогвартс і мають чітку тематичну спрямованість. В главі «Грифіндор» підіймаються питання дружби, розглядаються такі поняття як «сміливість» і «відважність»; глава «Пуфендуй» присвячена питанням етики і моральності; в главі «Слізерін» автори розмірковують про амбіційність і природу зла; глава «Когтевран» присвячена метафізиці. Поряд з філософськими питанням у книжці також підіймаються актуальні питання для американської культури, а саме фемінізм, толерантність та ін.

До речі, на даний момент існує цілий ряд книжок, де на прикладі романів Дж. Роулінг розглядаються питання тієї чи іншої науки: «Гаррі Поттер і наука» Р. Хайфілда, «Гаррі Поттер. Розбір польотів» за редакцією. Н. Малколанда та «Гаррі Поттер. Чарівність бренда» С. Брауна.

В Росії у 2009 р. було видано книжку російського автора Віталія Куренного «Філософія фільму: вправи в аналізі», наклад якої одразу розійшовся. Дослідник вважає, що сучасний кінематограф не лише кодує культурні і філософські смисли, але є інструментом пізнання політичної реальності. Книжка складається з різних есе і статей, які пов'язані єдиним методом, який дослідник розробив спеціально для аналізу блокбастерів і сучасного кінематографа. В Україні власних авторських досліджень поки не має, єдиною активністю в цій сфері було видання україномовного перекладу книжки «Доктор Хауз і філософія».

Проте серед подібних видань можна назвати приклади спроб знайти філософію в усіх сферах, де суспільний резонанс найбільш високий і видання зможе привернути увагу великої кількості нових читачів. Такими книжками є «Доктор Хауз і філософія» та «Сутінки і філософія», в останній, наприклад, проблема вибору супутника життя головною героїнею пов'язується із засадничими ідеями філософів-класиків.

Слідуючи за сучасним світовими тенденціями, в російськомовному просторі, крім перекладів іноземних видань, виникають власні інтернет-проекти, які досліджують популярну культуру. Серед них сайти «WOS», «Royal Cheese», «Луч», chewbakka.com, YourMacGuffin.com. Специфічний предмет досліджень вимагає специфічних методів. Подібні сайти створюються в просторі досліджень «cultural studies». Тексти, що публікуються на сайті, зокрема на «Ваш МакГафін», який створено у 2012 р., простежує соціологію Дюркгейма в мультсеріалі «Південний парк», аналізують образ Христа в кінематографі класу Б тощо.

Креативний редактор сайту «YourMacGuffin.com» Антон Корабльов стверджує, що навіть розважальні фільми з Арнольдом Шварцнегером, які здавалося б, не претендують на пряме світоглядне висловлювання, працюють з культурними кодами і символами. «У 2012 році ми потребуємо в огляді «іншої культури». Потребуємо в іншій риториці розмови про культуру загалом» [4].

«МакГафін», на думку творців сайту, є спробою зробити теж саме, що робить відомий філософ Славоу Жижек: реабілітувати масове кіно як поле для ілюстрації концептів. «Ми не намагаємось придумати нові слова, дискурси... Ми використовуємо тільки те, що вже наявне і намагаємось знайти новий зв'язок з реальністю, – стверджує А. Корбальов. – Якщо філософія ХХ століття була одним великим коментарем до Фройда, Ніцше і Маркса, то «МакГафін» – коментар до Арнольда, Сталоне і Брюса Уїліса. До тих кодів, які сформували нас» [5].

Сайт «Ваш МакГафін» розповідає про речі, які оточують людину і які їй подобаються і демонструє їх інтелектуальний потенціал, показує, що вони є складнішими, ніж здаються на перший погляд, тому за рахунок цього підвищується культурний рівень. Ціль сайту, на переконання головного редактора Олександра Павлова, є демонстрація саме інтелектуальної можливості сучасної культури. Зауважимо, що популярну культуру складно пояснити за допомоги слів, тому особливою складовою подібних сайтів є акцент на візуальному супроводі і дизайні.

Твори популярної культури не є самодостатніми системами значень і стають завершеними лише в тій мірі, в якій вони приймаються людьми і включаються в їх повсякденну культуру. Метою їх виробництва є створення значень релевантних для повсякденного життя.

Відмінною особливістю творів популярної культури є їх практично одночасне продукування і існування у різноманітних модусах, обумовлених багатоманітністю сучасних типів медіа. Наприклад, текст може одночасно існувати як роман, фільм, телесеріал, комікс, його елементи входять в різноманітні види відео культури, в рекламу, що в свою чергу сприяє продукуванню нових текстів [3, 301]. В якості прикладу можна навести «Баффі – винищувачка вампірів», який існує у форматі фільму, телесеріалу, коміксів і подібних творів у популярному мистецтві безліч.

Смисловий діапазон твору не залежить лише від форми. Наприклад, існує велика кількість творчих прочитань трагедії «Гамлет», цю п'єсу можна побачити по телевізору або ж почути по радіо, одним словом, вона широко розповсюджена на всіх рівнях, популярна в широкому смислі цього слова. Один і той же автор, а варіанти трансляції творчості різні і кожен транслятор має як свої переваги, так і недоліки.

Популярна культура виступає феноменом, що формує і інтегрує зв'язки між всіма формами і естетичними рівнями культури. У популярній культурі поєднуються особливості кожної з представлених форм культури, у зв'язку з чим вона проявляє себе як феномен з потужним інтеграційним і адаптуючим началом. В той же час сучасна популярна культура набуває рис і ознак фольклору: формуються популярні звичаї і традиції сучасного суспільства, урбаністичні легенди (голлівудські міфологічні персонажі і герої), закладається історична база популярної культури як нового постіндустріального фольклору [8]. Крім того, деякі дослідники висловлюють припущення, що ми переживаємо поступовий перехід у постінформаційне суспільство. Тут ми можемо мати аудиторію, яка складатиметься лише з однієї людини. Культура і інформація стають вкрай персоналізованими. Популярна культура, виступаючи центральним поняттям, здатна збагатити ці форми культури, які циркулюють довкола і всередині неї завдяки принципу взаємодії культур.

Здавалося б, ще вчора О.Тоффлер і Д. Белл передбачали прихід постіндустріального суспільства на зміну індустріальному, а сьогодні дедалі частіше лунають голоси про те, що й інформаційне суспільство вже пережило пік свого розвитку і, мабуть, недалекий той час, коли воно змушене буде поступитися місцем посткомп'ютерній цивілізації психотехнологій. Ці зміни відбуваються так швидко, що культура не встигає за ними, опиняючись у межовій ситуації. Й ось тоді, коли звичні міфи, на ґрунті яких вибудовувалась картина світу, яка не підлягає сумніву з погляду особистості, що в цьому світі живе, – коли це все раптом втрачає свій звичний сенс і цінність, колективна свідомість, позбавлена традиційно опори в міфі, впадає у відчай. Така ситуація і породжує тяжіння до творення нових міфів. Тотальна деміфологізація свідомості зумовлює потребу поновлення міфологічного контексту культури [2, 38].

Використання міфологем для популярної культури є нормальним явщем, так само як і історичних паралелей, а також таких ідей в яких відбувається міфологізація або конструювання утопічної (паралельної) дійсності, де живуть і працюють люди. Так, наприклад, сюжет коміксу про Супермена виник на основі біблійної оповіді про пророка Мойсея. Щоб уберегти сина від гніву фараона, який наказав убивати всіх новонароджених єврейських немовлят, мати кладе сина в кошик і пускає річкою. Маленького Мойсея знаходить дочка фараона і усиновляє його.

Батьки Супермена також рятують свою дитину. Їх рідна планета Криптон незабаром буде знищеною, тому вони розміщують свого сина в космічну капсулу, і він опиняється на Землі, де знаходить новий будинок і люблячих батьків. Як і Мойсей сучасний герой стає на захист пригноблених і скривджених.

Той факт, що старі сюжети можуть відтворюватися у сучасній культурі також розглядається як свідок наявності у неї історичних коренів. Характерно, наприклад, використання образів чародіїв, астрологів, містичних героїв, таких як Мерлін, вихователь короля Артура, в коміксах, відеоіграх, кінофільмах. При цьому відбувається «осучаснення» і зовнішнього вигляду і внутрішнього змісту традиційних образів. [10, 276]

Взаємодія філософії і популярної культури активно відбувається і в сучасній літературі. Серед останніх творів слід згадати роман Юстейна Гордера «Світ Софії», загальноновизнаною й упізнаваною особливістю якого вважається розгляд складних філософських проблем у невимушеній і доступній непідготовленому читачеві формі. Головна героїня роману «Світ Софії» – 14-річна Софія знаходить у поштовій скриньці лист від загадкового філософа, в якому лише два запитання «Хто ти?» та «Звідки взявся Світ?». З цих запитань починається мандрівка Софії у світ філософії, починаючи від мислителів Стародавньої Греції і закінчуючи течією екзистенціалізму.

«Світ Софії» можна сприймати як вступ до філософії, відкриваючи таємниці загадкового й багатозначного світу. В одному з інтерв'ю письменник зазначив, що філософія важлива, однак не хочуть витратити життя, щоб прочитати Гегеля. «Розум створений для оповіді, а не для енциклопедичної інформації. Зробіть виставку цікавою для 12-річних, тоді вона зацікавить і дорослих», – пояснює автор причину успіху роману «Світ Софії».

«Світ Софії» дещо незвичний твір як у жанровому, так і змістовному сенсі. Ймовірно його можна назвати дитячим філософським романом. Хоча таке визначення не є досить точним. У цьому творі Гордер запропонував оригінальну систему викладу, яка помітно відрізняє його творіння від більшості авторів – автор викладає матеріал у формі листів, часто адресантом яких є неповнолітня допитлива дівчинка. Матеріал книжки не просто сприймається, а й певним чином осмислюється. Автор охудожнює філософію, часто вдаючись до казкових образів, містичних моментів.

Отже, популярну культуру рубежу ХХ-ХХІ століття можна охарактеризувати як певний ціннісний та естетичний спосіб повсякденного життя, який найбільше проявляється у сфері побуту, комунікацій, розваг, дозвілля тощо. А. Тоффлер однією з найважливіших прикмет сучасності вважає якраз диференціацію установок соціальних груп, а отже їх систем цінностей. Дійсно, говорити про популярну культуру наче і легко в силу всеосяжності цього феномену, але і непросто в силу складності визначення її меж.

Феномен популярної культури в наш час або недооцінюють або не розуміють, або розуміють, трактуючи її однобоко. З одного боку, вона вже не зводиться лише до театру і опери, з іншого – гарно вдягнутись і заповнити дозвілля розвагами – теж не про неї. Популярна культура синтезувала в собі низьке і високе і стала тим, що філософ Андрій Ашкерів називає «альтернативами, що не відбулись» і одночасно тим, що має інтелектуальний вимір – наприклад мультсеріал «Сімпсони», кінострічки «Матриця», «Аватар» та ін.

Популярна культура достатньо яскраво демонструє філософські аспекти. Це остаточно підтверджує, що ми маємо справу не з якісно новим типом культури. Крім того, новий тип культури має такий типологічний статус, який слід співставляти не з останньою течією – постмодернізмом, а з різноманітними історичними типами культур. Популярна культура приводить не до їх відродження, а до сутнісної модифікації. Новий тип культури провокує питання про якість споживання, його інтенсивність. Наука стала звертати увагу на індивідуальні людські потреби, центр її інтересів змістився до сфери кібернетики, біології і медицини.

Значно ускладнилось життя суспільства, змінилося обличчя світу, загострилися проблеми, що стимулювало інтерес до загальних проблем суспільного розвитку, осмислення яких має важливе значення.

У сучасному світі людина постійно має справу з новими ситуаціями у всіх сферах життя. Зрозумівши їх і прийняти єдино правильне рішення неможливо без певних філософських уявлень, які допомагають глибше осмислити дійсність.

Література:

1. Властелин Колец» как философия: Эссе./ пер. с англ. Баркова А. / Серия: Масскультура. Издательство: У-Фактория. 2005 г. – 305 с.
2. Горський В.С. Філософія в українській культурі (методологія та історія) : філософські нариси / Вілен Горський. – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 236 с.
3. Киященко Н.И. Современные концепции эстетического воспитания (Теория и практика) [Электронный ресурс] / Н.И. Киященко. – М.: ИФРАН, 1998. С. 301. – Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/iphras/library/aesthvosp/03.htm>
4. Мартынов К. Бесплатный МакГаффин только для кандидатов наук [Электронный ресурс] / К. Мартынов. – Режим доступа: <http://mnenia.ru/rubric/culture/besplatnyy-makgaffin-tolko-dlya-kandidatov-nauk/>
5. Наранович С. Бунюэль не крут. Крут рэмбо [Электронный ресурс] / С. Наранович. – Режим доступа: <http://f5.ru/freshf5/post/402395>
6. Павлов А. Как помогает поп-культура преподаванию философии [Электронный ресурс] / А.Павлов. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/teachingphilosophyhse/time-tracker/pavlov>
7. Попова И. Metallica и философия [Электронный ресурс] / И.Попова. – Режим доступа: <http://yourmacguffin.com/pulpfiction/metallica/>
8. Рахимова М.В. Концепт популярной культуры в современной англо-американской культурфилософии : философско-эстетический аспект : диссертация ... кандидата философских наук : 09.00.04 / Рахимова Майя Вильевна. – Москва, 2009. – 217 с
9. «Симпсоны» как философия: Эссе/ Пер. с англ. М. Леоновича. — Екатеринбург: У-Фактория, 2005. — 432 с.
10. Скворцов Л.В. Информационная культура и цельное знание. Избранные труды / РАН. ИНИОН; редкол. : Галинская И.Л. (отв. ред.) и др. – М., 2001. – 288 с.
11. Шапинская Е.Н. Философия поп-культуры или популярная философия? (Судьба философии в эпоху массовой культуры) [Электронный ресурс] / Е.Н. Шапинская. – Режим доступа: www.culturalnet.ru/main/getfile/1625

Annotation

Rusakov S.S. Popular culture at the turn of the XX-XXI century: modern philosophical research. The article deals with popular culture of the turn of the XX-XXI

century and its impact on the transformation of categorical frameworks of philosophy and its address to real practical tasks of life. A new type of culture actively stimulates intellectual process and rich philosophical reflections, understanding of which will promote comprehension of current processes.

Key words: *popular culture, philosophy, pop-philosophizing, world picture, world outlook.*

Ковтун Т.С.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОБРАЗ ОСОБИСТОСТІ В САКРАЛЬНИХ ТЕКСТАХ ОРТОДОКСАЛЬНОЇ ТА НЕОРТОДОКСАЛЬНОЇ ДУХОВНОЇ ТРАДИЦІЯХ ІНДІЇ

В статті описується поняття «образу людини», дослідження проблеми людини з точки зору практики, життєдіяльності людей та їх способу життя. Вивчення ортодоксальних та неортодоксальних текстів Індії дає змогу виділити багато більш приватних проблем, пов'язаних з самосвідомістю людини, її формами і станами, етикетом, а також людям, що займають різне соціальне положення в суспільстві. Тому стаття присвячена аналізу образу особистості серед сакральних текстів.

Ключові слова: *самість, образ людини, екстравертність, інтровертність, Атман, аскеза.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Індійська культура довгий час знаходиться в полі зору науковців та дослідників. Окрім метафізики, тонкощів теології та досягнення змінення стану свідомості, незмінно була присутня і антропологічна тематика.

Дослідження індійських сакральних текстів дає поштовх до філософської рефлексії та систематизації уявлень про людину в цій країні. Сутність людини, порядок її організації у відношенні до світу і самої себе.

Сучасний світ продукує нам певні межі: високо організованість та самодисципліна – головні пріоритети, на думку багатьох вчених. Одні стверджують, що лише колективна свідомість допоможе сучасній людині зорієнтуватися в сьогоденні, інші ж – людина потребує особистісної орієнтації. Виокремлення індивідуального та колективного образу особистості робить актуальним дослідження цих текстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх століть такі вчені, як Раммохон Раю, Ганді, Г. Бонгард-Левін, М. Элиаде, Ш. Ауробиндо, П. Гуйван, Д. Дебольский, Ж. Карьер, А. Мень, К. Юнг, О. Бойченко, И. Ильин, А. Лукьянов, Шопенгауер та ін. так чи інакше зверталися до поняття «образу людини», опираючись на сакральні тексти Індії.

За останній період, найбільше й широкомасштабне вимір культурологічних індикаторів, в тому числі і індивідуалізму як одного з найважливіших, було проведено нідерландським соціальним психологом Гертом Хофстеде. Плодом колективних